

СТ А Н О В И Щ Е

От: проф. д.ик.н. РОСИЦА РАНГЕЛОВА ПАВЛОВА;

Научна организация: секция “Международна икономика” в Институт за Икономически Изследвания при БАН;

Научна специалност: доктор на икономическите науки по научната специалност 05.02.06 “Статистика и демография” и професор по научната специалност 05.02.10 “Световно стопанство и международни икономически отношения”

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по научна специалност в УНСС.

Автор на дисертационния труд: Иван Виолинов Димитров

Тема на дисертационния труд: „МЕЖДУНАРОДНИЯТ БИЗНЕС С ВЪЗОБНОВЯЕМИ ЕНЕРГИЙНИ ИЗТОЧНИЦИ“

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 1284/12.05.2022 г. на зам.-ректора на УНСС по научноизследователската дейност и международно сътрудничество доц. д-р Михаил Мусов.

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма към *катедра „МНО и бизнес“*, *факултет Международна икономика и политика* на УНСС по научна специалност „Световно стопанство и международни икономически отношения“ съгласно Заповед № 760/20.03.2018 г. на Ректора на УНСС проф. д.ик.н. Стати Статев със срок на обучение 3 (три) години считано от 06.03.2018 г. до 06.03.2021 г. Обучението е започнало в *редовна* форма и е трансформирано с подадена молба от докторанта по-късно в *задочна* форма със заповед № 368/25.02.2022 г. на зам.-ректора на УНСС доц. д-р Михаил Мусов. Крайният срок на докторантурата е 06.03.2023 г.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

В дисертационния труд е добре обоснована актуалността на темата, като се подчертава глобалната тенденция за постепенно намаляване на запасите и употребата на конвенционални горива и превръщането на възобновяемите енергийни източници (ВЕИ) в основен източник за енергия по света. Темата ще става все по-актуална през идните години както по икономически причини, така и поради климатичните промени, които оказват въздействие върху екологичното, социалното и икономическото благосъстояние на хората. В резултат на правителствената подкрепа и поради стремежа на бизнеса към по-големи печалби от иновациите в енергийната сфера ВЕИ следва да се превърнат във водещия енергиен източник за цялото човечество до средата на века.

Дисертационният труд съдържа 190 страници, от които основният текст е 183 страници. Към текста има включени списък с използваните съкращения, 15 таблици и 38 фигури. Има дадено приложение в обем от 7 страници (анкетна карта с превод на английски и български език). Трудът е структуриран в увод, изложение в три глави, заключение и списък на използваната литература. Изброени са тематично подходящи 155 източника – научни публикации и документи, от които 33 са на български и останалите на английски език. Това е добър набор от актуална информация по изследваната тема.

Обектът и предметът са правилно дефинирани според мене, както и целта, която обаче е казана накратко. Правилно са посочени задачите, хипотезите, дадени са ограничения при изследването. Амбициозно е посочена методологията, състояща се основно от няколко методики.

Положителна оценка заслужава решението да се дават изводи в края на всяка глава. Също много добро впечатление прави добре оформеният текст на дисертационния труд.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Основните научни и научно-приложни резултати са постигнати най-напред с правилно избраната структура на изследването, позволяваща да се приложи набелязаната методология и с това да се изпълни поставената цел и задачи. *Първа глава*, както се предполага, има постановъчен характер. Дадена е обща характеристика на ВЕИ, дефиниции на термини от изследваната област, разгледана е ролята на ВЕИ в МБ, проследено е развитието на ВЕИ в исторически план. Във *втора глава* се отива по-нататък в изследване на взаимовръзката между ВЕИ и МБ чрез използване на различни видове анализ - чрез параметрите на PESTLE и SWOT анализ, както и стандартен анализ на петте сили по модела на М. Портър. Направена е теоретична обосновка на проблема и е отчетена необходимостта от преминаване към анализ на микроикономическо равнище. В *трета глава* е направено емпирично изследване на базата на анкетно проучване и анализ на казуси от немски компании, разработващи проекти за ВЕИ (соларна и вятърна енергия) в област Саарланд. Анкетната карта е ясна и лесна за попълване, което улеснява обработката ѝ. Въпросникът включва близо 20 въпроса и е анонимен. По-голямата част от избраните компании са особено подходящи, защото работят не само на местно, но и на международно ниво, поради което имат значителен предишен опит в работата с трансгранични проекти за ВЕИ.

Това изследване спомага да се открият често срещани проблеми от практическо естество по проектите за ВЕИ и за определяне на факторите за успех на приложението на ВЕИ в МБ. В процеса на изследването са доказани заложените хипотези. Подчертана е необходимостта от по-задълбочено изследване на ефектите от масовото включване на ВЕИ в МБ и изместването на конвенционалните горива като водещ енергиен източник в близко бъдеще.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Приемам в основни линии посочените от дисертанта приноси. Все пак първият от тях не би могло да се квалифицира като принос, а особеност на изследването. На няколко места в дисертацията се отбелязва, че тук се разглежда икономическата роля на ВЕИ, а не технологичното им конструиране и начин на работа. Но в икономически университет като УНСС това е логично и не е нужно експлицитно да се отграничава

като принос икономическата страна на въпроса от технологичната. Останалите четири приноса отразяват коректно направеното в дисертационния труд. Малката ми забележка към тях е, че са предадени в известна степен повече разказвателно, а не толкова са изведени по същество.

Моят прочит на приносите е следният: Най-напред бих отбелязала добре структурираната работа на последователно изследване по темата. В началото, на базата на критичен преглед на богат набор от български и главно чуждестранни литературни източници са посочени основните начини за на ВЕИ в МБ, дадени са примери за съвременни форми за участие в този процес, а също така са отчетени предимствата и недостатъците от употребата на ВЕИ в МБ. Дадени са основни базови познания при използване на ВЕИ в МБ и препоръки при актуалното им приложение на микро- и макроравнище, свързано и с политиките за устойчивост на международни компании. Отчита се, че спирането на употребата на конвенционални горива и преминаването към зелена енергия е постепенен и целенасочен процес, който налага внимателно планиране за всеки етап от неговото осъществяване.

Самостоятелен принос представлява емпиричното изследване чрез анкетно проучване и анализ на казуси за идентифициране на факторите за успешно приложение на възобновяемата енергия в практиката и анализ на казуси от немски компании, разработващи проекти за ВЕИ (соларна и вятърна енергия) в област Саарланд - Германия. Това позволява да се използва опита на държава, която е доста напреднала в тази област и да подсказва решения за нашата действителност. То дава и възможност за посочване на основните проблеми за бизнеса с възобновяема енергия (след преглед на правната рамка и развитието на енергийния преход в страната). Въз основа на емпиричното изследване са формулирани препоръки за доразвиване на изследваната тематика и е направен опит за прогнозиране на бъдещите тенденции за приложението на възобновяеми енергийни източници в международния бизнес. Някои от тях са: преодоляване на липсата на унифицирана методика за оценка на разглеждания проблем, която затруднява по-задълбочени сравнения между различни компании, прилагащи ВЕИ с цел намаляване на производствените разходи за електричество; необходимост от подготовка на съответни специалисти; бъдещи проучвания, които да насочват към влиянието на другите видове ВЕИ (енергия от биомаса, водна енергия и др.). Направени са предложения, които да подобрят ролята на ВЕИ в МБ – по отношение на увеличение на размера на субсидиите, по-малко бюрокрация и стимулиране на тази дейност, подготовка на специалисти чрез образованието, развитие на науката чрез повече средства за изследвания и т.н.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Дисертантът представя пет самостоятелни (не в съавторство) публикации, които са повече от достатъчни според изискванията за допускане до защита, а също и са части от дисертационния труд. Публикациите са изцяло насочени към темата за ВЕИ и МБ на национално и международно ниво. Четири от тези публикации са на английски език и една – на български. Четири от тях са свързани с издателството на УНСС и една е от младежка международна конференция в Скопие.

6. Оценка на автореферата

Приемам приложения автореферат. Той се състои от 38 страници и съответства на изискванията. Отразва последователно, сбито и ясно всички съставки, необходими

в него при разработване на дисертационен труд – кратко предаване на съдържанието на дисертационния труд, справка за приносните моменти на дисертанта, списък на неговите приложени публикации.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Нямам сериозни критични бележки.

- Имам един въпрос към дисертанта, провокиран от формулировката на основната теза: „Използването на ВЕИ оказва благоприятно въздействие върху съвременния МБ, което се изразява в увеличение в размера на инвестициите за изграждане на инсталации за ВЕИ, нарастване на броя на фирмите, които работят с проекти за ВЕИ и тяхното приложение за намаляване на фирмените разходи за електричество, както и за подпомагане на енергийния преход“. В текста се коментират разходите по тази дейност, но не се дава мнение как тези разходи се отнасят към общото намаляване на фирмените разходи и увеличаване на фирмения приход. С други думи тази дейност ще бъде ли икономическа ефективност или ползите от нея ще се търсят другаде?

- След като са въведени съкращения в началото на труда, трябва да се използват в текста, защото объркват читателя и той може да се пита има ли причина понякога да се изписват.

- Не ми звучи добре думата (германски) разработчици, която доста често е използвана в труда, макар да я има в българския език (според моята справка). Освен това в анкетата на английски език за пол се използва думата gender, но в биологичен (демографски) смисъл се използва sex.

8. Заключение

Дисертационният труд показва, че докторантът Иван Виолинов Димитров притежава много добри теоретични знания и умения за анализ, като показва качества за самостоятелно провеждане на научно изследване и то по актуална неразработена у нас и перспективна тема. Дисертационният труд съдържа научно-приложни и приложни резултати, които представляват принос в науката.

Предвид гореизложеното, давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, за което се получава представа от приложените дисертационен труд, автореферат, описани постигнати резултати и приноси, направени публикации и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’** на Иван Виолинов Димитров в професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност „Световно стопанство и международни икономически отношения“ към катедра „МИО и бизнес“, факултет Международна икономика и политика на УНСС.

7 юни 2022 г./София

Подпис:

.....